

УДК 339

ІМПОРТ МЕТАЛОПРОДУКЦІЇ ДО УКРАЇНИ ТА КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ УКРАЇНСЬКИХ ВИРОБНИКІВ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКАХ

Коломоєць К.В., Ситников М.М.

Запорізький національний технічний університет

Досліджено український ринок металів на фоні транснаціоналізації ринку товарів та послуг. Зроблено аналіз економічних зрухів українського гірничо-металургійного комплексу в розрізі імпортно-експортних операцій з металовиробами. На основі кількісних показників виявлено сучасний стан ЗЕД України на ринку металів. Виконано аналіз ринку металопрокату України в умовах транснаціоналізації. Розроблено пропозиції щодо підвищення економічної ефективності українських виробників металу на світовому рівні. **Ключові слова:** Україна, металопродукція, експорт, імпорт, виробники, гірничо-металургійний комплекс (надалі – ГМК), глобалізація, ринок, транснаціоналізація.

Постановка проблеми. Поява більшої кількості конкурентів на глобальному ринку металопродукції через горизонтальну та вертикальну інтеграцію останнього десятиріччя постачальників та споживачів сприяло погіршенню умов для українських виробників металопродукції, що внаслідок призвело до занепаду гірничо-металургійного комплексу України та зменшенню валютних надходжень до бюджету країни, і як наслідок, погіршенню соціально-економічного стану країни. На сьогодні, порівняно з минулим десятиріччям, український ринок металів потребує негайних змін з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняної металопродукції та успішної роботи на глобальному ринку металів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковим дослідженням щодо державного регулювання на розвиток окремих галузей економіки в тому числі металургійного комплексу України присвячували свої праці такі вітчизняні та закордонні вчені, як А. Соколов, І. Кулик, С. Аптекарь, О. Амоша, Ю. Макогон, В. Большаков, Л. Тубольцев, О. Кириченко, В. Писарев, С. Кулицький. Проте спеціалізація металургійної області в питанні контролю та регулювання експортно-імпорتنих взаємовідносин потребує окремих наукових досліджень.

Постановка завдання. Мета дослідження – на підставі аналізу та узагальнення аспектів формування конкурентного середовища на світовому ринку металів, розробити пропозиції щодо підви-

щення ефективності роботи українських виробників металу. Відповідно до мети у роботі було поставлено наступні завдання – дослідити український ринок металів зважаючи на економічну глобалізацію, провести аналіз імпортно-експортних операцій ГМК та виявити сучасний стан ЗЕД України на ринку металів

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні Україна входить у першу десятку країн-виробників за виправкою сталі і з виробництва чавуну і займає друге місце серед країн СНД. За останні роки в металургійній галузі не тільки на макrorівні, але й на глобальному рівні спостерігається тенденція спаду обсягів виробництва, а від так і експорту товарів.

В умовах очікування глобальної економічної кризи і невизначених перспектив шляхів виходу з неї, експортна орієнтація чорної металургії за рахунок зменшення внутрішнього споживання має характер вимушеної стратегії виживання, встановленої не тільки для галузі, але й для всієї економіки країни.

Гірничо-металургійний комплекс (ГМК) є базовою галуззю економіки України, оскільки забезпечує понад 25% промислового виробництва і близько 34% загального експорту товарів, завдяки чому є одним із головних джерел валютних надходжень до бюджету країни.

Метали є одним з основних видів конструкційних матеріалів. Металургійна промисловість

виробляє чорні та кольорові метали. Продукцією чорної металургії є сплави заліза (чавун та різні марки сталі), кольорової – решта металів та їхні сплави. Для виробництва металу використовують багато компонентів. Насамперед, це руда (основна сировина), паливо, різні допоміжні матеріали. Виробництво металу – це складний багатостадійний процес, тому металургія є надзвичайно матеріало- та капітоломісткою галуззю.

Починаючи з 90-х рр. ХХ ст. в розвинутих країнах Заходу практично вся сталь виробляється в кисневих конвертерах і електропечах. За допомогою прямого відновлення заліза з металізованих окатишів в світі виробляють понад 40 млн т сталі, яка є основним продуктом виробництва у чорній металургії і останні роки, навіть десятиріччя, у даному сегменті постійно збільшуються обсяги її виробництва.

Рівень розвитку металургії в країні характеризується обсягами виробництва сталі на душу населення та співвідношенням обсягів виробництва чавуну та сталі.

Світовими лідерами за цим показником є Люксембург (2-3 т, цю країну називають «сталевим герцогством»), Бельгія (1200 кг), Чехія, Словаччина, Південна Корея (по 950 кг), Японія (830 кг). Значне переважання обсягів сталі над обсягами чавуну свідчать про високий рівень розвитку чорної металургії. Особливо якісну сталь виробляють зазвичай з брукту. Тому країнам немає потреби створювати великомасштабне виробництво чавуну, а можна переробляти вітчизняний та імпортований брукт.

Для металургії характерними є великі комбінати повного циклу. Найпотужніші з них розташовані у Фукуямі, Мідзусімі, Касімі (Японія); Балтиморі, Трентоні, Буффало, Клівленді (США); Магнітогорську, Липецьку, Нижньому Тагілі (Росія); Дортмунді, Дуйсбурзі (Німеччина); Запоріжжі, Кривому Розі (Україна).

На початку ХХІ ст. діяли такі найбільші компанії чорної металургії: «Арселор СА» (Люксембург, Франція, Іспанія), «Ніппон стіл» (Японія), «Інтернешенел стіл груп», «Нюкор», «USH-Юнайтед степс стіл» (США).

Для останніх років характерна тенденція в розвинутих країнах розвивати малі прокатні заводи. Початкові стадії виробництва чавуну, так звана «брудна металургія», витісняються в країни, що розвиваються. З 70-х років ХХ ст. поширення набула бездоменна («безкоксва») металургія – «мідрекс».

Україна, за підсумками роботи металургійних підприємств у січні 2018 року зменшив виробництво сталі на 0,1% порівняно з аналогічним періодом 2017 року, але наростила до грудня 2017 року на 1,9% – до 2,1 млн тон, зайнявши 10 місце в рейтингу 64 країн – основних виробників даної продукції, що щомісяця та за результатами року складається найавторитетнішим органом на ринку металопродукції – Всесвітньою асоціацією виробників сталі (The World Steel Association) [1].

Детальний розгляд рейтингу країн, в яких виплавляється сталь показав що за результатами 2017 року Україна входить у першу десятку (табл. 1):

Таблиця 1
Рейтинг країн-виробників сталі
за результатами 2017 року

№ п/п	Країна	Обсяг виробництва, млн т	У відношенні до загального обсягу, %
1	Китай	808 366	49,6
2	Японія	104 775	6,4
3	Індія	95 447	5,8
4	США	78 475	4,8
5	Російська Федерація	70 808	4,3
6	Південна Корея	68 576	4,2
7	Німеччина	42 080	2,5
8	Туреччина	33 163	2,0
9	Бразилія	31 275	1,92
10	Україна	24 128	1,48

Джерело: зведено авторами за даними [2]

За даними наведеними у таблиці 1 «Рейтинг країн-виробників сталі за результатами 2017 року» можна зробити висновок, що перша п'ятірка лідерів світового вироблення сталі незмінна на протязі останніх років, та покриває разом приблизно 70% потреб усього світу на продукції чорної металургії.

Виявлено, що Китай впевнено лідирує на глобальному ринку останнє десятиріччя, покриваючи близько 50% потреб світового господарства у металах різних груп та марок і відірвався від своїх конкурентів настільки, що інші виробники навряд чи колись наздоженуть світового лідера.

Україна за результатами 2017 року із результатом у 24 218 млн. тон, Україна посіла 10 місце у рейтингу та посунула на 11 місце Італію (23 373 млн. тон) [2].

Підприємства ГМК України постачають на світовий ринок: залізорудну сировину, у тому числі концентрат, окатиші і кускову руду, феросплави, чавун, напівфабрикати (квадратну заготовку, сляби, трубну заготовку), готовий прокат, в тому числі гарячекатаний і холоднокатаний прокат у рулонах і листах, а також профільний прокат у вигляді круглого, квадратного, прямокутного та шестигранного сорту, рейки, арматурну сталь і катанку, а також вироби подальшого переділу – сталеві труби, металовироби, прокат з покриттями та ін.

Наявність у країні цілої низки великих металургійних підприємств дозволяє їй займати серйозні позиції серед світових виробників чорних металів.

За рахунок зростання енергоносіїв, легованих елементів, металолому та феросплавів за четвертий квартал 2017 року – перший квартал 2018 року спостерігається постійна тенденція до підвищення рівня цін на вироби з нержавіючих, інструментальних, конструкційних та швидкоріжучих марок сталі на внутрішньому та зовнішньому ринках збуту.

Через значне підвищення рівня цінових позицій в таких секторах ринку збуту, як Європейський Союз та Азія, український постачальник стає не конкурентноздатним на мегарівні.

У таблиці 2 «Статистика зовнішньої торгівлі України за останнє десятиріччя» наведена динаміка торгівлі України металопродукцією у період з 2007 по 2017 роки.

Як видно з таблиці експорт виробленої сталі в Україні скоротився у 2008 р. на 13,3% (у порівнянні з попереднім роком), у 2009 р. – на 19,4%, у 2010 р. – спостерігалось зростання на 12,4% [3].

У зв'язку з цим можемо зробити висновок, що світова фінансово-економічна криза 2008-2009 рр. внесла суттєві корективи у завантаження виробничих потужностей металургійного комплексу і позиціонування вітчизняних виробників металургійної продукції на світовому ринку.

Так за цей період кількість оформлених угод на закупівлю іноземними контрагентами металопродукції українського виробництва зменшуються, а від так кількість експортованих металовиробів до Європи, Азії та Америки стрімко скорочується.

Імпорт товарів ГМК за період з 2007 року до 2017 також переживав хвилі коливання під впливом світових економічних криз та на відміну від експорту за останні два роки показує тенденції до зростання: у 2016 році виріс на 112760,5 тис. долл. США порівняно з 2015, а у 2017 ще на 141675,9 тис. долл. США.

У період з 2010 року по 2017 роки спостерігається зростання обсягів експортно-імпортних операцій, але імпорт в Україну продукції ГМК все ж випереджає експорт, а їх різниця сягає часом 8% ВВП [4].

Українські постачальники вимушені поступово поступатися першістю не тільки на світовому ринку торгівлі металопродукцією, а й на вітчизняному.

Темпи зростання внутрішнього споживання вітчизняної металопродукції значно відстають від темпів надходження імпортованої продукції: за 2007-2017 р. обсяг продукції вітчизняного виробництва збільшився в 2,4 рази, тоді як імпортована продукція зросла у 3,7 разів.

Це на наш погляд пов'язано з прямою залежністю України від експортованих матеріалів, необхідних для виробництва металопродукції, зростанням обсягів виплавленої сталі в Китаї, яка є значно дешевшою за рахунок низької собівартості, збільшення обсягу експортованого напівфабрикату та готового профільного сорту з Індії та Російської Федерації та низький рівень споживання металопродукції на внутрішньому ринку.

Ще одним вагомим фактором, що впливає на погіршення стану національної економіки, є стрімка девальвація національної валюти за листопад-грудень 2017 року, а також велика імпортна складова у виробництві різноманітних марок сталі. Крім того коливання на Світовій біржі металів та легуючих

елементів невинно змінюються щоденно.

Висновки з проведеного дослідження. Встановлено, що сьогодні металургійний комплекс України знаходиться не у вигідному положенні на світовому ринку та потребує інвестиційних вкладень для оновлення потужностей, а також розробок видобуваючих комплексів на теренах української території для оптимізації виробничих затрат за рахунок відмови від імпортованих складників, за допомогою яких можливе виведення української металургії з застою кризи 2012 року.

Показано, що за результатами 2017 року згідно з рейтингом Всесвітньої асоціації виробників сталі (The World Steel Association) Україна посіла 10 місце після кількох років аутсайдерства. Таким чином доля України у глобальному виробництві сталі становить 24 218 млн. тон, що складало – 1,48% у відношенні до загального обсягу.

Проаналізовано загальні зміни в обсягах експортно-імпортних операцій. За останнє десятиріччя економіка металургійної галузі країни стрімко падала. Протягом 2007-2009 року обсяги експорту скоротилися у 1,6 рази (2007 рік – 16743826,9 тис. долл. США, 2009 рік – 10252506,8 тис. долл. США), а імпорту у 2 рази (2007 рік – 2240149,4 тис. долл. США, 2009 рік – 1117520,3 тис. долл. США). У порівнянні з 2007 роком у 2017 році експорт і імпорт скоротилися майже у 2,4 рази.

Запропоновано наступні пропозиції щодо покращення сьогоденного становища металургійної галузі України:

- ввести додаткове мито на ввезення в країну імпортних готових металургійних виробів;
- встановити валютний контроль над зовнішньоекономічними операціями з металопродукцією;
- розробити інвестиційні проекти виконавчої влади України з оновлення та підтримки металургійної галузі;
- встановити державний контроль над об'ємом використання імпортованої металопродукції;
- заохочувати державною підтримкою (у вигляді податкових пільг, субсидування тощо) вітчизняного виробника в бік експортного збуту металопродукції;
- запровадити політику захисту вітчизняного виробника для закриття потреб українських підприємств машинобудування, хімічної та атомної промисловості, тощо за рахунок української сировини.
- розробити нову стратегічну концепцію розвитку гірничо-металургійного комплексу України.

Таблиця 2

Статистика зовнішньої торгівлі України за останнє десятиріччя

Рік, за який наведено дані	Експорт, тис. дол. США	Експорт, у % до загального обсягу	Імпорт, тис. дол. США	Імпорт, у % до загального обсягу
2007	16743826,9	34	2240149,4	3,7
2008	22954569,9	34,3	3299326,4	3,9
2009	10252506,8	25,8	1117520,3	2,5
2010	14626608,8	28,4	1921369,6	3,2
2011	18466123,2	27,0	2776856,5	3,4
2012	15340427,3	22,3	2299276,9	2,7
2013	14319270,8	22,6	2230664,3	2,9
2014	12905392,9	23,9	1298537,2	2,4
2015	8077628,3	21,2	685739,3	1,8
2016	7247249,2	19,9	798499,8	2,0
2017	6916099,1	19,7	940175,7	2,4

Джерело: зведено авторами за даними [5]

Список літератури:

1. Масляк П.О., Дахно І.І. Економічна і соціальна географія світу / За ред. П.О. Масляка / П.О. Масляк, І.І. Дахно. – К.: Вежа, 2008. – 280 с.
2. Steel Statistical Yearbook 2018. – Table 1, page 1-2 [Електронний ресурс] / The World Steel Association. – Режим доступу: <https://www.worldsteel.org/>.
3. Обсяги експорту та імпорту України [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua>.
4. Зовнішня торгівля України за 2017 рік: статистичний збірник. – К.: Вікар, 2018. – С. 2.
5. Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу 2006-2017 [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Коломоец Е.В., Сытников Н.Н.

Запорожский национальный технический университет

ИМПОРТ МЕТАЛЛОПРОДУКЦИИ В УКРАИНУ И КОНКУРЕНТНЫЕ ПРЕИМУЩЕСТВА УКРАИНСКИХ ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ НА НАЦИОНАЛЬНОМ И ГЛОБАЛЬНОМ РЫНКАХ

Аннотация

Исследован украинский рынок металлов на фоне транснационализации рынка товаров и услуг. Сделано анализ экономических сдвигов украинского горно-металлургического комплекса в разрезе экспортно-импортных операций. На основании количественных показателей установлено современное состояние ВЭД Украины на рынке металлов. Выполнен анализ рынка металлопроката Украины в условиях транснационализации. Разработаны предложения по повышению экономической эффективности украинских производителей металла на мировом рынке.

Ключевые слова: Украина, металлопродукция, экспорт, импорт, производители, горно-металлургического комплекса Украины, глобализация, рынок, транснационализация.

Kolomoiets K.V., Sitnikov N.N.

Zaporizhzhya National Technical University

IMPORT OF METAL PRODUCTION TO UKRAINE AND COMPETITIVE ADVANTAGES OF UKRAINIAN PRODUCERS ON THE NATIONAL AND GLOBAL MARKETS

Summary

Was research the Ukrainian steel market against the background of the transnationalization of the goods and service's market. Was made the analysis of economic changes of the Ukrainian mining and metallurgical complex in the context of import-export operations with metal products. Has been revealed the current state of foreign economic activity of Ukraine on the market of metals, which based on the quantitative indicators. Was made the analysis of the Ukrainian steel rolled metal market in the conditions of transnationalization and proposed a number of suggestions on increasing the economic efficiency of Ukrainian metal producers at the world level.

Keywords: Ukraine, metal products, export, import, producers, the Mining and Metallurgical Complex of Ukraine, globalization, market, transnationalization.